

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъээзет

Агъэнэфэгъэ пальэм диштэу ашы

Адыгэим и Лышхъэу Къумпыл Мурат Мыекъопэ районымкэ къушхъэльэ чыпэхэм адэжь псыугъоипэ зэрэашашырэр, районым хэхъэрэ псеупэхэмрэ Мыекъуапэрэ къяколэшт псырыкуаплэм изы Iахь зерагъэпсырэр ыупльэкүг.

«Стратегическэ мэхъанэ зилэмы псеуальэр загъэпсыкэ, псырыкуаплэр жыы зэрэхъугъэм къыхэкэу цыфхэм икью псыр зэралэкъемхъэштгъэм епхыгъэ юфыгъор зэшхъогъэ хууцт. Ащ ишуагъэкэ Мыекъуапэрэ Мыекъопэ районымрэ ашыпсэухэрэм къушхъэлэ дэгүр алэклэхъащт», — хигъэунэфыкыгь Къумпыл Мурат.

Шъугу къедгъэкъижын псырыкуопэ зэхэтыр 1982-рэ ильэсүм зэрэгэпсыгъэр ыкы жыы хүгъэ трубэхэр бэшгъаэу зэблахъун зэрэфэяяэр. Федеральна программэ «2008 — 2013-рэ ильэсхэм Урысынem и Кыблэ хэхъоныгъе егъэшыгъэнээр» зыфилорэм диштэу республикэм сомэ миллиард 1,2-у къыукалагъэмкэ псырыкуопэ километрэ 57,6-рэ агъэпсын альэкыгь.

Мэхъанэшо зилэ шийэрыйлым изэшшохынкэ федеральна гупчэр лэпшэгту къафхъугъ. Адыгэим ыцлэкэ Урысые Федерации и Къэралыгъо Думэ щилэ депутатэу Владислав Резник ашкэ юфышо зэшүүхыгь. Мы проектын ижъэцкэн пае 2018-рэ ильэсүм Адыгэим сомэ миллиарди 3,5-м ехъу къыфыхъаэхъыгъагь.

Псеуальэм ишын зыфежъагъэхэр 2018-рэ ильэсүм имэлыль-

фэгъу ары. Джырэ уахтэм диштэрэ технологиехэр къызфагъэфедэхээ, инженер псеольэшхор зыгэпсыхэрэ ОOO-у «Монтаж» зыфилорэм хэтхэр ары. Юфшэнхэм азыныкьо нахыбэр зэкололгъау щыт къушхъэльэ чыпэхэр ары зыщагъэцакэрэр. Джаш пас технологи пэрхтхэм арэгъуазэх.

«Тиягэ чыюпсым етымыгъэклиу цыфхэр зыфэныкьо инфраструктурэ псеуальэр дгээпсийн мэхъанэшо и. Юфшэнхэр зэклэгъюм ыкы дэгүр зэшхъогъэнхэ фое», — хигъэунэфыкыгь Къумпыл Мурат.

Адыгэ Республикэм псеольэшшынмкэ, транспортнымкэ, псеупэ-коммуналнэ ыкы гъогу хъязмэтимкэ и Министерствэ ишащэу Валерий Картамышевым Адыгэим и Лышхъэ къызэрэфи-ютагъэмкэ, графикым диштзу юфшэнхэр зэхащэх. Псыхьюу Цыцэ нэссыт псырыкуаплэм изы Iахь лъэшэу къагъэгүнэрэ чыюпс чыпэхэм «Адыгэим икъушхъаль» зыфилорэм пхырыкынэу щытгъэти, проектым зэхъокынныгъэхэр фашыгъэх. Зигугуу къэтшыгъэ чыюпс чыпэлэр къыдахъэзэ псырыкуаплэр агъэпсыгь.

ООО-у «Монтаж» зыфилорэм ишащэхэм къызерауагъэмкэ, псырыкуаплэм игъэпсынкэ юфшэнхэм азыныкьо нахыбэр зэшшуахыгъах. Ащ щыщэу километрэ 64-р агъэпсыгъах, поселкэхэу Табачнэм, Тульскэм, станицэу Къурджы-псым яколлэрэ псырыкуаплэрэхэр агъэтэлтэгъэх.

Чыюпсир къадээмэ, ильэсир имыкызэ проектын игъэцэкэн аухынэу псеольэшхэр мэгүгъэх. Къафанэжыгъэр псыхьюу Цыцэрэ псышкуашкоу Водопадистэмрэ адэжь псыугъоипэхэр щыгъэпсыгъэнхэр, километрэ 25-рэ

зикхъэгъэ псырыкуаплэр шыгъэнэр ары.

Псырыкуаплэр загъэпсыкэ, чэш-зымафэм цыфхэм псыкуометрэ мини 140-м нэс къа-эклэхъащт. Джыдэдэм анахыбэ дэдэмки чэш-зымафэм ахэм къауклэрэр псыкуометрэ мини 100 нылэп.

Адыгэим и Лышхъэ зэрэхигъэунэфыкыгъэмкэ, мы инфраструктурэ псеуальэм елъытгъэшт Мыекъуапэрэ Мыекъопэ районымрэ адэсхэм зыпкь итэу псыр зэралэкъэхъащт, турист комплексым республикаэм икъушхъэльэ чыпэхэм зызэрациушъомбгъущтыр.

**АР-м и Лышхъэ
ипресс-къулыкъу**

Къумпыл Мурат зэхэсыгъом хэлэжьагъ

Партиеу «Единэ Россиен» ифракциехэм япащэхэм я Совет игъекто-
тыгъэ зэхэсыгъоу тыгъуасэ илагъэр зэрищаагь партием и Тхаматэу
Дмитрий Медведевым. Видеоконференции шыклем тетэу клогъэ
лофтхабзэм хэлэжьагъ «Единэ Россиен» ишьольыр кутамэ и Сек-
ретарэу, республикэм и Лышхъэу Къумпыл Мурат.

Дмитрий Медведевым пэ-
ублэ псальэ къышызэ, Уры-
сыем изакон шыхыаэ гээтэрэ-
зыжынхр фэшыгъэнхэм къы-
дэгэштэгъэ, зымакъэ зыты-
гъэ пстэуми зерафэрэзэр къы-
лаугъ. Хэдзынхэмкэ комис-

сиехэм лофишко зерашлагъэр,
кампаниер зэхуухыгъэу ыкли
щынгъончхэу зэреклокигъэр
хигъэнэфыкыгъэх. Джащ фэ-
дэу электроннэ шыклем тетэу
цыифхэм амакъэ атын амал
мэкъэ тынымкэ опытэу тэ-

гъэр, мы ильэсэм «Единэ
Россиен» ипраймеризхэм ар
зэрэшагъэфедагъэр къыхигъэ-
шыгъ.

Зымакъэ зытыхэрэмкэ
лэрифэгъо щыт электроннэ
мэкъэ тынымкэ опытэу тэ-

кээль хуугъэр тапэки дгъефе-
дэн фэе. Аш даклоу хэдзын-
хэмкэ хэбзэгъэуцугъэм пыль
шапхэхэр зэки дгъэцэктэн-
хэм тываэ тедгъэтэныр анахь
шхъяа, — къыуагъ Дмитрий
Медведевым.

Партием и Тхаматэ къиз-
рэхигъэшыгъэмкэ, Конституци-
ем гээтэрэзыхынэу фашы-
гъэхэр цыифхэм ящыгъэ-
псэукэ нахышу шыгъэнхэм, къэ-
ралыгъом игъэорышэн нахь
шуагъэ къытэу гээпсигъэнхэм
фэорышэштэх.

Адыгэим и Лышхъэ зэхэ-
сыгъоу щыагъэм къытегущы-
лээ, Конституцием гээтэрэ-
зыжынэу фашыгъэхэр щыэ-

ныгъэм щыпхырыщиагъэнхэм-
кэ партием пшъэдэгъижыхо
зэрихырээр къызэрагурыорэр
хигъэунэфыкыгъ.

— Къэралыгъом щыпсэурэ
цыифхэм анахыбэм зыдьра-
гъэштэгъэ гээтэрэзыхынхэм
алъэнхэмкэ лофишэнхэм
зэрифэшшуашэу зэхэтшэнхэм
тишьэрэиль шхъяа. Социальна
гарантиехэр гээптигъэнхэм-
кэ, цыифхэм ящыгъэ-
псэукэ нахышу шыгъэнхэмкэ, къэралыгъом хэхъонигъэхэр ышын-
хэмкэ лъэбэкъушу тшыгъэ.
Джы тыкызэтеуцо хуущтэп
— лофишэнхэм дгъэцэктэнэу
къытпышырэиль, — къыуагъ Къум-
пыл Мурат.

Хэушхъэфыкыгъэ технику къацкэхъагъэр зэригъэлъэгъугъ

Адыгэ Республикаем и Лышхъэу Къумпыл
Мурат машом зыкыиштэн зильэкыщ уахь-
тэм мэз хызметыр ыкли мэшлгъэхкэсэ
къулыкъур зэрэфхъазырхэр ыупльэкъугъ,
мэзым изэтгээуцожын, икъэухумэн фыт-
гъэпсыхъэгъэ хэушхъэфыкыгъэ технику
алэкцэлъир зэрагъэфедэрэр зэригъэлъэгъугъ.
лофтхабзэм хэлэжьагъ АР-м и Премьер-
министрэ игуадзэу Сапый Вячеслав.

Республикэм ипащэ къулы-
къумхэм къацкэхъэгъэ автомо-
биликъэхэр зэригъэлъэгъугъ,
ащ ялтыкъом гүшигъэу аф-
хуугъ, республикэм ичыопс
банигъэ къеухумэгъэнхэм
фэшл шуагъэ къытэу техни-
кэр агъэфедэн зэрэфаер ари-
лаугъ.

— Сид фэдэ ошэдэмышы-
гы тифхъазырын фэе, ана-
хъэу машор къэхъунымкэ щы-
нэгъ гээмафэм. Машо къэ-
мыхъуныр ары мыш дэжыым
анахъэу тываэ зытедгъэтэн
фаер. Аш пае турихэм, ти-
чылгэгъухэм мэшлгъэхкэсэ-
ным ишапхъэхэм афгъэхыгъэ-
къэбархэр игъом алтыдгъэл-

сыним, тичыопс банигъэ
шыхыаэ къэтухъумэнхэм фы-
тегъэпсыхъэгъэ пэшпорыгъэш
лофтхабзэхэр зэхэтшэнхэм
мэхъанэшко ял. Мы лофишэнхэм
гэцэклагъэ зэрэхүрэм ренэу
льэппэ УФ-м и Президент и
Полномочнэ лыклоу Кыблэ
федеральнэ шьолтырым щылэ
Владимир Устиновыр. Мыш фэдэ
ошэдэмышылгъэхэм шьолтырыр
ащихъумэгъэнхэм фэшл лэпкъ
проектхэм амалэу къатыхэрэр
къызфэтгъэфедх, МЧС-м зэ-
рифэшшуашэу лофт дэтэшлэ, зэ-
рифхынгъэ пытэ дыти!, — къы-
хигъэшыгъ Къумпыл Мурат.

Адыгэим мэхэмкэ и Гээл-
рышланлэ ипащэу Былымыхъэ

Рэшидэ къизериуагъэмкэ,
хэушхъэфыкыгъэ автоном уч-
реждениеу «Адыгейская лесо-
пожарная охрана» зыфиорэм
ыкли лесничествэхэм мы ильэ-
сэм техники З ыкли оборудо-
ваний 6 къацкэхъэхагъ.

Лэпкъ проектэу «Экологи-
ем» епхыгъэ шьолтырыр проектэу
«Мэзхэм якъеухумэн» зыфи-
орэм къыдыхэлътагъэу техни-
кэр къащэфыгъ. Аш зэклемкэ

сомэ миллиони 6,2-рэ пэуагъэ-
хагъ.

АР-м мэхэмкэ и Гээл-
рышланлэ епхыгъэ организаци-
хэм яматериалнэ-техническэ
базэ гээптигъэнхэм фытегъэ-
псыхъэгъэ лофтхабзэхэр шьо-
лтырым зэрифэшшуашэу щы-
зэхашэх. Блэкыгъэ ильэс за-
къю машинэ 17 къафашэфыгъ.

Федеральнэ гупчэм, респуб-
ликэм ипащэхэм яшуагъэл-

мэз хызметым иавтопарк нахь
агъэкэжын, зэтирагъэпсыхъан
алъэкыгъ. 2012-рэ ильэсэм
щыублагъэу сомэ миллион 37,5-
рэ зытэфэрэ технике ыкли обо-
рудование 32-рэ шьолтырым
къылэхъагъ.

Шыгу къэдгъэхъяжын, рес-
публикэмкэ мэхэм (ащ хэхъэ
заповедники) чыпэлэу аубыты-
рээр гектар мин 337-м ехъу, ар
зэклемкэ процент 40-м шлокы.

Гъогум ишын лъагъэктуатэ

Адыгэ Республикаем и Лышхъэу Къумпыл Мурат Мыекъопэ райо-
ном зыщэлэм автомобиль гъогоу «Черниговская — Тыгъэмьис» зы-
фиорэм ишын зэрэлтыктуатэрэр зэригъэлъэгъугъ. Республикаем
Краснодар краимрэ зэгъусэхъу мы проектыр агъэцакъэ.

Гъогум икъихъагъэ елъыты-
гъэу алэрэ едзыгъом къыдыхэ-
лътагъэу километри 10,355-рэ
Адыгэим щашы. Аш сомэ мил-
лиард 1,94-рэ фэдэз пэуагъэ-
хашт, непэрэ мафэм ехъулэу
сомэ миллион 200 агъэфедагъ.

лофишэнхэр 2019-рэ ильэсэм
рагъэжьагъэх. Аш пае пшъэ-
дэкъижъэу ыхырэмкэ гүнэн-
кэ гээнэфагъэ зиэ обществэу
«Дортранссервис» зыфиорэм
къэралыгъо зээгъыныгъэ да-
шыгъ. Мы мафэм ехъулэу

лофэ ашлагъэм къытегущыагъ
АР-м псэольэшынэмкэ, транс-
портынэмкэ, псэупэ-коммунал-
нэ ыкли гъогу хызметынэмкэ
имиинистрэу Валерий Карта-
мышевыр. Мы гъогу лахъыр
къушхъэу чыпэлэх эрэшыгъэр

къыдалыти, гъэхъазырын лофи-
шэнхэм анахъэу анаэ тыра-
гъэтэгъ.

Гъогум изы лахъ ухыжъыгъэ
зыхъуэлэ я IV-рэ категорие зиэ,
шэпхэшүхэм адиштэрэ псэу-
лэх щылэ хуущт. Джащ фэдэу
зыгъэсэфыгъэ чыпэлэхэр, дэ-
хыгъохэр агъэпсыштых, гъогу
тамыгъэхэр, нэмыхъэр тыра-
гъэтэштых.

Аш нэмыхъэр поселкэу Гъо-
зэрэпльэ икъэу Лэгъо-Накъэ
еклонлэрэ автомобиль гъогум
ишыни республикэм щылъа-
гъэтэгъ. Аш икъихъагъэ кило-
метрэ 17,08-рэ мэхъу, аш щы-

щэу километри 9,8-рэ апэрэ
едзыгъом къыдыхэлътагъ,
2021-рэ ильэсэм объектын
ишын аухынэу агъэнафэ.

— Гъогурлыкъонир щынгъон-
чээ щытынным, экологием
ытъэнхэмкэ шапхъэхэр гээц-
кэлгъэнхэм мэхъанэшко ятэты.
Мыш фэдэ еклонлакъэм ишуа-
гъэтэхъэфыкыгъэм щылэхъэ-
федагъ. Адигеир нахь
хъолсагъо мэхъу, — къыуагъ
Къумпыл Мурат.

**АР-м и Лышхъэ
ипресс-къулыкъу**

«Іофшіэн дэй щыіэн, щыіэр дэеу шагъэр ары»

УФ-м изаслуженнэ псеольшэшэу, Мыекъуапэрэ Джэджэхъаблэрэ яцыф гьашуагъэу, медалу «Адыгэим и Щитхузехъ» зыфиорэр кызыфагъэшшошагъэу, зэуухыгъэ 1ахъзэхэль обществэу «Адыгпромстроим» ипащэу, зэльашэрэ динлэжъэу, Исьам диним фэгъэхыгъэ тхыльхэм явторэу Хүттыжъ Аслъанбый кызыхъугъэр ильэс 80 хуугъэ.

А хуугъэшагъэм ыпкъ кынкэу мы мафэхэм аш тыукагъ, гущиэту тшыгъэ. Цыфымкэ анахъ мэхъанэ зиэмкэ тизэдэгушыиэту едгэжъагъети, іофшіэнэр ареу ыльтыгъ.

— Сыдрэ іофшіэн дэгъою пшэн, бгъэцэктэн фае. «Іоф дэй щыіэн, щыіэр дэеу гъэцэкіэгъэ іофир ары» ылощтыгь Пегъымбарым. Сыд Iенатэ уилэми, цыфмэ угы афызэхъигъэу, угы къабзэу үштын фае, — elo сиғушигъэгъу. — Сэ сисенхъятау псеольшыныр апэрэу дунаим кытхехъагъэмэ ашыщ. Апэрэ цыфым щыіэнгъэр зырэгъажъэм, чыл ышын зычэтихъягъэм кыштэгъажъагъ.

— Аслъанбый, «Адыгпромстроир» анахъ мэхъанэ зиэз іофшілэху хэкум итхэм ашыщыгъ. Аш аш фэдэу мэхъанэшко зиэз іофшілэхэр я 90-рэ ильэсхэм зэхъокынгъэу хэгэгум щыкъуагъэм ыпкъ кыккэу зэбгырызыгъэх, щымыэжъихъэх хуугъэх. Шо шууиорганизацэе сид кызэтэгъэнагъэр?

— Шхъэгъащэ ГЭС заулэ тетыгъ. Ахэм ашыщэу Апшеронскэм дэх щытъым сиынжъыккэу еджэнэр Налык кыштысуухи, щезгэжъэгъагъ. Колхозхэм къаращхээ, а псеольшыныр цыфхэм іоф шарагъашштыгъ. Аш іоф щызышштыгъэ Николай Дьяченкэр пхъашхэхэм ябридадыгъ. Ятэрэ ыкъорэ ялбаккэ, язекъяккэ непи сиынгу клэт. Ахэм ашлэрэр кызызкэлжынэу щытыгъэп. Аш фэдэх Николай Дешевыри ыкъуу, джы ыкъом ыкъожы тулошшын тоношшын.

А лэхханэм тиорганизацэе «Белгэсстрой» ыцлагъ, главкэр Краснодар щылагъ. Краим тыхъызхэхъяжым, «Адыгпромстрой» фэтыусыгъ. Тшэрэм къэралыгъом уасэ кыифишиштыгъ. Псеольшхэх депутатыгъэх, СССР-м идепутат тиагъ, сэ 1990-рэ ильэсхэм РСФСР-м и Апшэрэр Совет инароднэ депутатэу сиынтыгъ. (Мы чылпэм кышыцломэ шоигоу а лэхханэм Ас-

ватизациер уцугъо пчагъэрэ зэрэтшыгъэр, нахьыбэ кынзэрэунэштэм тызэрэпильштэр ары.

— Шылпкъэ, шъузытехъэрэ іофшлаккэр нэмийкыгъ, ашкэ щылагъэп.

— Ары, кынныгъэ, ау зэрэхъэгоу іоф аш тетыгъ. Тызытехъэр, кытажэрэр хэти ёшшэштыгъэп. Тэ приватизациер щэтоогою зэрэтшыгъэр, нахьыбэ кынунэнтим тызэрэпильшыгъэр тэрэзэу кыччэкыгъ. Пэшэ 1уш, пэшэ дэгъубэмэ яорганизацэхэр непэ зэрэшчмынэхъэр сиыгъ кьео. Цыфуу ахэм ашылажъэхъэрэми, япашхэмэяялажъэп, къэралыгъор, хабзэр акъыл хэлъэу іофышиком къеклонлэн фэягъ. Тэ тинасып къыхъыгъ, тыхъизэтэнагъ. 1ылшэхкэ кызэрэшьцэуагъэу, псеольшыныр сэнхэхьатыр зэкэми анахыгъ, ар зыкодыккэ, цивилизациер клодыщ.

— Аслъанбый, іофшінэм мэхъанэшко ил, ау нэмийк горэхэм уагъэгумэкыба?

— Зы лъэнкъо игууль къэшшишт. Мыекъуапэрэ дэт профтехчилишш N 17-р тэ къытэпхыгъэу щытыгъ. Яшыккэгъэ мастерхэр дгъаклохээ, ныбжыккэхэр едгэаджэштыгъэх. Училиштим кыгъэхазырыхъэрэ тадэжэ кынхъэштигъэх. Ахэм унэхэр яттыштыгъэх, тинаэ атетыгъ. Джы іофшінэну тиэри бэп, ау іоф зышштири макъ. Дгъасхэрэп, дгъэхъазырыхъэрэп. Ар сиыгъ кьео. Псеольшыныр эхъягъами адгэбэзэ щызэхэпхыштэп. Цыфуу умыгъасэмэ, сидаштэу іоф ышшэшт? Ашкэ ныбжыккэхэм ячыфэттэл.

— Аслъанбый, емыккы кысфумыш, ау Совет хабзэм игъом атеист пхъешагъэхэр динлэжэ зэрэхъулагъэхэм сегүпшишсэу мэхъу. Аш кууу сиыхъанэну сиыац, ашкэ щысэу щылагъэр макъ. Ори ахэм уашыщ, ар сидаштэу хуура?

— Оша, еж-ежырэу зыпари хурэл, зэкэми льапсэ горэ, къегъэжьаплэ горэ я. Сэ егъэжьаплэ сиагъэр сиунагъу, сяташыпхуухэу къурланым еджехэу, нэмэз зышытшыгъэхэр, сянэжъеу нэмэз ышын хуумэ сиыкырыптыштыгъэр, сяташкы ятэу хяджэ клогъагъэр ары. Арышъ, уашшом сиыкфэхи, диним сиыпхыагъэп. Сицыккүйм кыштэгъэхъяжым сиынхыгъ, слээгъуагъэр ары диним сиыпхыагъэр сиыпхыагъэр. Шылпкъэ, къэралыгъо-партийнэ іофшінхэри згъэцэлкагъэх, партием

и Мыекъопэ къэлэ комитет иятонэрэ секретарэу сиынтыгъ, Апшэрэр Советын сиридепутатэу хуугъэ. Хабэр хэбээ дэгъугъ, цыфмэ яхэбзэгъ. Сяташкь ефэндигъ, сяташкь ятэ Чабэм щылагъ, хяджагъ. Аш фэдэ унаагъо сиэрэшчантугъэм иягъэ къэкъуагъэп апшэрэр еджалеэр къэсүүхынмкэ, дэгъоу іоф сишэнимкэ. Сянаэ сяташкь къэлэгъеджагъэх, сянаэ — ублэпэ классхэмкэ, сяташкь хисапымкэ. Ильэси 10 фэдизэрэ Джыракыые тыдэсигъ, сищеджагъ, етланэ, Налык сищеджэ зэххум, тятаэ директорэу агъаклу Фэдэ дэсигъэх. Ильэсыбэ тешлагъэми, непэ цыфхэм «Уянэ сиригъеджагъ» алоуз гүфэнэгъэх хэльэу сянаэ игууль къэзшыхъэрэм calokkэ.

Аслъанбый икабинет члэт шкафышом тхылтыбэ дэт. Аш инахыбэр диним фэгъэхъыгъ. Ау Лениним, Сталиним, тэ тихаклохэм яиофшіагъэхэр аш дэгбэотэштэх. Ахэм зэкэми Аслъанбый зэрждагъэм сицихъэ тель. Мэклэхэм ежж Хүттыжъым ытхыгъэхэри атетих. Ахэр «Путь истины», «Путь к Свету», «Нэмэз» зыфиохэрээр арых. Арышъ, дин литературэри советскэ литературэри зээгэхъяжым зэготых. «Птхырэм гур шъабэ ешы», elo Аслъанбый.

Аслъанбый унэгъо дахэ ил, ыкъохэм ясабыйхэм ашыгушууккэ ягутуу къешы. Кызыхъуугъэ мафэмкэ тигуалэу аштыфэгушо, псаунигъэ пытэ илэу иунагъо дэтхъэнэу тифэлъало.

СИХЪУ Гощнагъу.

ДЭРБЭ Тимур

1

Псыри,
Жыри,
Машори мэхъушэх,
Ори,
Сэри,
Хэти къешхорышэх.
Сыд щышыни рэхьатыгъэмэ дунаир,
Къымыхыгъэмэ имыгъоу жыбыгъе-
уаэр?
Сыд щышыни цыфыр мызэуагъэмэ,
Ыгуу чышхъем шүкіл щизэгъагъэмэ?
Сыд щышыни зыпкъ итыгъэмэ щы-
лақлэр,
Зэхишагъэмэ пос зиәм игулаклэр?

**Гунахыгъэ зымышлагъэ щымыл-
нэу?**

Дунаишом зы шыхыи темытынэу?

Тызфенныкью
Алахъ закъом
Тэ тельэу
Шур тихабзэу къышыжынэу,
Тыщагуы
Нэфышаагъом къыхыжынэу
Джэнэтжъэу
Джыре нэсийм тызэжагъэр,
Джыре нэсийм
Типхъяаплэу тихъопсагъор.
Тфигъегъунэу
Гунахышагъэу тиэшлагыи,
Гунахыгъэу гум къихыагыи.
Тфигъегъунэу
Чыгум ыгоу хэдгээгыгъэр,
Икъун къинэу,
Зэо машлоу кіэхэтхыгъэр.

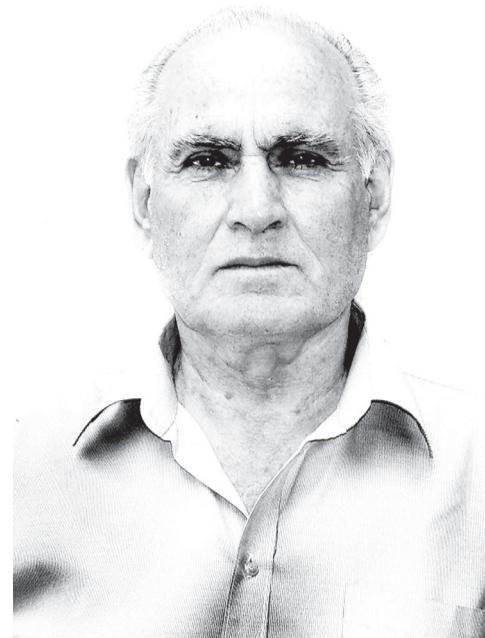
Ау Алахъэм нэса а тхъэлъеухэр,
Ышош мэхъуа якъебзагъэр нэлүхэм?
Хэт ышэн, ау джыри щылэнгъэр
Лъэхъу, зерихабзэу, зэфенгъэм.

Узым, бзаджэм зыхэр іэкіекіудэх,
Зыхэр машло, заом щыхекіудэх.

Тхъамыклагъор
Чыгум фэлэтыжъэрэп,
Тхъамыклагъор
Бъэгум фэшэлэжъэрэп,
Аш дэфэжъэрэп
Гур зэгүигъеутэу,
Зэлиутэу
Уашъом ибыбэжьми,
Бзыу,
Бгэжъеу,
Лъагэу зиэтыжьми,
Къитэзао,
Лъабжъекіе къэбанэ,
Жыры ор шункіеу,
Мэшю пчыкіеу
Къиттебанэ,
Гу іэнекіеу,
Псэ унекіеу
Тыкъеъланэ...

Шлошхъуныгъэ зиәу
Тхъэр зыгу ильи,
Ар зимиау,
Жъалымыльи
Зэкэ стафэу,
Пкэнчэ стафэу
Мэутисэжых,
Жым хэхъажых,
Еукъебзых,
Пщегхъужы
Упхыроплэу,
Къаргью, къаргью...

Уагъэлэгъоу
Къушхъе шлагью
Пчэдыхыпэм къэтэджыгъэр,
Сыдж фыжыбзэу чым хэкъыгъэр!

2

Зэхъокыгъэп чыгур,
Зэрэшыл ошьогур,
Жъуагъохэр,
Ошьупщэхэр,
Оси,
Осэпс-ткюпси,
Уцэу къашхууи,
Лъагъуи,
Мэзи,
Чэш мэзагъуи.

Мачъэх посхю шхъэйхэр,
Орху хышю куухэр,
Щызэбгъутых
Къушхъэхэр,
Щызэтельых
Луашхъэхэр,
Чыгую
Тянэ гупсэм,
Чыгую
Гъэшэ ляпсэм
Щызэфэд иуахъэ,
Джа зым тет ильчэ.
Кым кіэльыкью гъатхэр,
Ежэу аш гъемафэр,
Къыкіедышшэу бжыхъэр,
Фабэу е жыркъ дэдэу,
Зыгъэм зыримытэу.

Зи щызэхъокыгъэп,
Уахътэм зи шлокыгъэп.
Зыхэр щегъекіодых,
Зыхэр къыщеэтих,
Гугыи,
Шэфильягъуи
Абгъэмэ адельхъэ,
Лъялкыи,
Къэралыгъуи,
Фаэмэ зэхэльхъэ.
Цыфхэр зэрэхымхэу,
Зи чым щырмылэу
Джыри зэрэтих,
Зэо-банэм хэтих...

Сабыйхэр хым хэльадэх,
Ау къызыхедзых хымы.
Хы үүпэм үүльых хядэхэу,
Еклагъэ мигъэягъехэу
Ахэтых аш адигъехэр,
Хэкужъым рафыгъагъэхэм
Ллэуж афэхъужыгъэхэр.

Дэфэжъэрэп
Бъэм,
Дэфэжъэрэп,
Дунэе тхъамыклагъор!
Тефэжъэрэп
Чым,
Тефэжъэрэп,
Жъалымэ гущыкыгъэр!

Арэчэе посхю лъынтфэмэ,
Анэсы гушхъе стафэмэ,
Тыззехеукъэ пчагъэрэ,
Тыкъышохъужьэу загъорэ
Тпсэ үүзыхыгъэ хыльзэм,
Онтэгъоу хыугъэ чыльзэм.

ПСЭМ

Поэм

Цуекъо Юныс фэсэгъэхъы

Тицыфхэр зэхъокыштхэп,
Дэхагъэм, шум феклоштхэп,
Тигъашы хъаулыеу,
Тэ къэдгэшшэйт тылыеу.

Ос фыжкъэ зыгу аукъэбзи,
Зынап шум фагъази,
Цыфыпсэр зыфекъаргью
Шүзехъэу щагъэлгъэм
Джы фэдэ къэхъужыштба,
Игъогу зи риклохъыштба?

**Сыд пае цыфхэр зэкэ
Амыукиэбзышт ос фыжкъэ?**

Сыд пае пегъымбарым
Игъогу фэмид тызтэтир?

Тыщиа,
Тэунхъуа,
Е сидми тэгүшиа,
Е пкэнчэу тэ тэлъыхъуа?

Псыри посэм ызыкью тлъитэгъагъ,
Бын гъэунэу,
Тиожубанэу тыпэппльагъ,
Ошхыр къещхмэ,
Гъэтхэ пошишур къещхмэ,
Сэтэнаа икъэгъагъэ посэр пегъаклэ,
Зэрчышихъэу тыди Ѣшкіэраклэ.
Гъэбэжку ошхым тысабьеу тэ тыхэт,
Тызэжагъэм фэтэусы тэ орэд.
Ар къэклоным бэрэ тыфэягъэш,
Хъэнцэ гуашэр аш къыфетхъакыгъэш,
Къэтэхъэ,
Къэтэчыхъэ,
Тэшхы, тэтхъэ,
Тщизи тхахъо!
Тигъэмафэу,
Тшхъэ имафэу,
Псыхю къаргъом
Зыхэтэдээ,
Гур зэрэдээ,
Гур зэрэдээ чыылэ шагъом...
Ары адэ,
Псыр посэм ызыкью!
Ары адэ,
Ренэу тыфэныкью!
Ар тшошоу,
Фэдэшь тышызгъяэрэм.
Игъэбэжку
Мэфэшю зызэблихъурэм,
Мэхъуба тылъыхъужьэу,
Тыгуэжжэу.

Ау посир ошхэп,
Осэп,
Мылэу жууцэп.
Псыр къызыклюкэ,
Инэпкъэм къазыдэуке,
Псы клочэшхор,
Тхъэшхор
Къызылъяаокэ,
Зэкэ, зэкэ
Мэшгъэкынчэу егъэшхокы,
Чышхъэр хыдээ-псыдэ аш решыкы.
Псыкынуум зы нэбгырэп хэкодагъэр,
Цыфы закъон,
Зы посэшхъэп зихэдагъэр
Зы чылагъон,
Зы къэлэшхор зыдэхагъэр,
Лъытэгъуае хъун екодыллахъэр.

Шлошхъуныгъэу
Тхъешхом фишыгъагъэм
Нухъэ,
Аш икъухъэ
Риши, ыухъумагъэм
Щыщыш псе зыптиеу тлъэгъурэр,
Клодрэп гугъэр.
Тшошыш,
Мэхъушь тшошы
Джыри псыр зыгорэкэ къытфакломэ,
Іэччэ-лъачъэу джыри тэ тыкъанэмэ,
Нухъэу е нэмыхкэу шыхы къэхъумэ,
Аш тыкъыкъонэнэу,
Псэр къэнэнэу...

4

Тхъамыклагъор
Чыгум фэлэтыжъэрэп,
Тхъамыклагъор
Бгъэгум фэшэлэжъэрэп,
Аш дэфэжъэрэп
Гур зэгүигъеутэу,
Зэлиутэу
Уашъом ибыбэжьми,
Бзыу,
Бгэжъеу,
Лъагэу зиэтыжьми,
Къитэзао,
Лъабжъекіе къэбанэ,
Жыюор шункіеу,
Мэшю пчыкіеу
Къиттебанэ,
Гу іэнекіеу,
Псэ унекіеу
Тыкъеъланэ...

Зысэппльыхъэшь,
Шу сльэгъурэмэ сахапльэшь,
Сэло, тауштэу ем щысыхъумэнэх,
Сэло, тауштэу чыгум тезгэтынх
Насыпшохэу,
Тхъэм ынэшүхэу?
Сэгүгээ къыхъумэнхэу,
Жъалымыгъэр чыфмэ къябэкыгъэшь,
Язекуаки,
Шэнэу яли,
Гум щыкыгъэшь.

Тхъэм сельэу,
Гупсэгъухэр шум фишэнхэу.
Тхъэм сельэу,
Джэхънэмым римышэнхэу.
Къызгурэло,
Шуугыи,
Шуульэгъуныгыи,
Шхуагъуи,
Шхуахъи,
Шъугъолэни,
Шэнэу щылэр зэкэ щызэхэлъэу
Тхъэм пкыышольр къытитыгъ
хъалэлэу.
Зым бгъэгум къыдигъэлрэп
Жъалымыгъэр.
Хъоршэгъэр
Къыдимыхэу щегъэкоды.
Ау къыдехы фаеу халэлгъэр,
Алгъохы чыфмэ намысигъэр.
Аш текуадэ,
Пчагъэрэх хэкъуадэ,
Псынэпс къабзэкэ,
Дышэпскэ
Зэпэнэфы,
Чышхъэр къегъэнэфы.

ИМАШНУ

Ау джащ фэдэу,
Зэкэ зэпагъаджэу,
Жъалымзехъэхэр
Кыттехъэх мы дунаим,
Ер алэтэу,
Шур янэджэ-луджэу,
Гухъэ-гужхэр
Рэклох шункіеу лъягъом.
Яшугъуагъуи,
Яхъопсагъуи
Цыфмэ ашэ,
Ау ягъашэ къадагъашэ...

Мао шхончыр,
Мао къэмьиуцуо,
Клэлэцыкъуи,
Лыжъи, ныни
Зэхимыдзэу,
Лыгъэр ыдзэу
Лыэр егъачъэ,
Лыэр щегъачъэ
Дунаишом,
Іечъэ-лъячъэ
Цыфыр щишэу
Иунэшо.

— Хамза! Хамза!
Упсауа,
Си Хамза!
Ныр маджэ,
Мачъэ, мэлупчапчъэ,
Иадигабзи
Араплызы зэхэпхъагъэу,
Аш elo: «Сыда хъугъэр?
Шо сар?
Шо сар?
Оси Хамза?»

Ау мақъэр къэлүрэп,
Макъэр зэхихыжэрэп
Ным.
Іепэзы телефоныр...
А мэштийэу,
Аль-Нур мэштийэу
Псэр зыщышхъафитэу,
Алахъэ лъаплэу,
Цыфым игуғаплэу,
Инурэ къазщафхээрэ гупсалэм
Щаукъых Тхъэм ицыфхэр.
Иблысыр чэклошьагъэу
Крайстчерч мэштийим,
Ишхончи щекэ ыушагъэу
Къеуцо пчэгум!..

Зеландилем иныджмэ
Ащэшьыгъох,
Маори лъэпкъем
Зыратыгъэу Хакам
Кыщаши шыгъю къашъор,
Кыдахэу бгъэгум
Псэм имашо!

Аджалыр къыздикыщтыр
Хэт ышэн?
Хэт озъешещтыр?
Хэт ар къыуilon?
Тыдэ укъуагъэми,
Гузагъэ-гумызагъэу
Зыщышхъумагъэми
О заом,
Зэо машом,
Къэхъущтым ублэкъын пльэкъынэп,
Къэклорэ уахътер зыкли зэблэпхъунэп.

Кавказыр уичыгужъэу,
Уихэкужъэу,
Уинэпскэе,
Лынпскэе гъэшьокыгъэмэ,
Адыгэр,
Уятэжъи плашъэм иунагъэмэ
Зэгэрэм,
О клюж хэкужъым,
Аш еклюж!

5

Псэр мэузы...

Егъэузы чышишхъэм иумызы,
Машлоу щыстырэм,
Уашьом истырыгъэ,
Жъалымыгъэу
Цыфым къыпкъырыкырэм,
Емыжагъэу
Цыфым щыкіэхэкырэм.

Щэчъэ нэпсыр,
Щэчъэ лъыпсыр
Джэгъогъунчъэу
Чым ылъячэ.
Зэкэ пкленчъэу,
Зэкэ пкленчъэу
Кыттигъэхъоу,
Тищылакли,
Тигулакли,
Гоу къодыжъэрэм дэкъотэжъэу,
Ошъо нэкъым хэкъошъэжъэу...

Якъаигъэу
Мылькум цыфхэр егувшысэх,
Унэкыгъэу
Куцыр псэхэр агъэхъуасэх.
Удэуагъэми,
Нэр бгъэлпъагъэми,
Зэхэохи,
Оушэты тхъамыклагъор,
Уинэпльэгъу кыредзэ аукъыгъэр.

Нэфышагъом гучиэр кынфырахэу,
А къэбар гомынхъэр зэтырахэу
Кынфайатэ,
Цыф пэпчъ рагъэпхъуватэ:
«Шээожъием ныкъылъфыгъэр
еукъыжы...»

Ахъщэ чыифэ зытельыгъэм зыпелъжъэ...
Мылькукіэнэцхъэр унэм ибэнагъэх,
Зэрэбинэу, зэрэллакъоу унэхъугъэх.
Шхъэгъеназэу санэм,
Санэ лъэпкъым —
Аркъым,
Анах лъэшэу кэлпым апышагъэх,
Дин пхэндж нэпцимэ зыхэр зыхаша-
гъэх,
Зи щынагъо ямыгъэжым фэд,
Шхъадж ышэштим,
Кынхихыщтым фит...»

Ары шхъае,
Шхъафитныгъэм ахэр щыщэп,
Ары шхъае,
Тхъэшхо зафэм ар шоильтон.

Умытыгъуи,
Цыфыр умыуки,
Умыльбауи,
Пшхъэ о щыгугъыжы
Ош нахь зафэ мы дунаим зи тетынэп,
Нахь шыихъ-гупсэгъуи агъотынэп.

**Зы нэбгырэм цыфхэр кыгъэхъу-
гъэу,**
А Тхъэ закъом зэкэри епхыгъэу,
Арэу щитмэ, сыда тымызагъэу,
Тызэзау тэ тышыла тегъээзыгъэу?

Бзыу орэдым паркыр зэлгэгъаджэ,
Бзыу орэдир мамырныгъэм фэджэ,
Армырмэ,
Имэкъамэ пшодэхэнэп,
Армырмэ
Уедэунэу уфээнэп
Ренэу,
Ренэу!

Бзыумэ тафэдагъэмэ
Дэйгъэз,
Тамэхэр тиагъэмэ
Шлэгъуагъэз,
Ямэкъамэ чани аш голыжъэу,
Яшулъэгъу ифаби тигъусэжъэу?
Чыжъэу, чыжъэу
Тибыбэни тэ ошогум,
Къэдгээзэжъэу
Тыкъекуужьемэ чыгум
Оред дахэр дгъэжъынчыни берэ,
Тыфэрэзэу тыгъэм итклонс нурэ.

Ау лъэхъанэу тызыхэтыр гукэгъун-
чъэу,
Кын-хазабэу щыхъурэр щыгъунэн-
чъэу,
Чыгум фэмийэтэу
Тхъамыклагъор,
Бгъэгум фэмийышыгъэу
Тэ тышыгъэшь,
Тыщэшьыгъошь
Гъашэу тилэм
Тызшыгъиэм,
Оред дахэр непэ кытфэлонэп,
Бзыуо,
Пцашхъоу
Гуми зиэтэйнэп.

Зэу ныбжыкъэм
Идунах эхъожышь,
Чым текъижышь
Инахъижхъэр псаузэ,
Ныри, тыри
Зэкэ гупсэу илэр

Зэрэшыгъэ пэтээ
Ыпсэ етышь.

Чыым егъае
Гухэгъэкъэу хъурэр зэкэ
Анэсигъэу,
Афэгъигъэу
Ошхыпс нэпскэ...
А ошхыпсэу бэмэ атешхагъэр,
Шьом пхырыкъэу гумэ ашышхагъэр
Къещхы щимыгъэтэу,
Мыукуйтэу.

Льфыгъэр чэунэнэыр тхъамыклагъу,
Ар къызэхъулагъэр жыгъэ-клагъу.

Цыфым гоурэр кэлъэныкъоп,
Зы лъэнныкъоп,
Зэрэпсаоу
Ар зэхэзы,
Псэм шхъамысэу
Машлор зыкедзэжы,
Ыгу елэжъэу,
Ыгу къэкыжъэу
Сабый дышшэр зыфэдагъэр.

Зиухыжъэу,
Кэмыкыжъэу хъугъэр,
Щымыгъупшэу льфыгъэр,
Луплэ шлэгъым къыхэнагъэр.

— Цыккур, — elo,
Джыри дэгүшүгъэу. —
Скокл къитысхыи,
Тлэклорэ исба, сиклэлхъу,
Уишыуанэ къызэтельхъи,
Сэгъэлээштэу!

Ау сабыим зи зэхихрэп,
Зи ылэгъурэп,
Хэклорэжы уашьом ыахъылынчъэу,
Кыгъэнагъэу быныр насыпынчъэу.

6

Цыфыр кыхэхъыгъэба
Шуульэгъум,
Тхъэм ар кыгъэхъуугъэба
Цыфышоу
Шу зельэгъум.
Зыфигъадэу,
Джэнэт чылпли фыхихыгъ,
Хымэ-жъалымыгъэр шхъашихыгъ.
Ау зэгорэ хъугъэ аш нэужум,
Зеукъэбзыхъы джыри нэс лэужум.

Сыда цыфым зыхиушъафера гукэгъур?
Сыда нэфыр зэхимышэра нэпльэгъум?

Шу пльэгъущтмэ,
Гүсэр зэхэпхыщтмэ,
Уцыиф зафэу
Цыфыр о пльэгъущтмэ,
Зэбгээзашоу
Шу гүрээштмэ
Ыгу кынфээшоу, ыбгъэ ушигъашоу,
Кыуитыгъ Алахъэм псэр ыахъышоу.

Пшогомылоу
Гъашэу кыуатыгъэр,
Умыгъакло
Сыдми щыэнэгъэр.
Чынхыхъэм хэгъотэжы
Гупсэфыпэ,
Уги аш кынхыхъотыжы,
О гъэльаплэ
Нэгъэуплаплэ пэпчы,
Гукъыдэчы!
Шу гылапхъэу чыгум щеутыжь!

Датхъужь Шумадэ

Нахыжъ уилэнэры сыйдигъокли тхъагъо, етлани нахыкъэ зещакъэ ышлэу, цыфышбу хьумэ, ащ укырэплы, шэн дэгъухэр кыххэохых. Мыщ фэдэ цыф непэ зигугъу къесшы сшлонгъо Датхъужъ Шумасфэ.

Шъэожъые Іетахъо тызэхъум нахъыжъ-
хэу спортым агу етыгъэу пылымэ
тактырыгпльзыэ, тэри аш пыщағъе ты-
хъугъ. Къинигъэп, хэт тащышэу чылэм
дэсыгъэу хэтэ лэжыным, пхъе къэшы-
ным, чэу шыыхъаным, нэмүкыымэ къя-
члекіе ахэмьиэбагъэр. Ахэм джэгукіэ
зэфшэхъяфыхъути эштэгъэхэри захэб-
гъэхъожыкіэ, къалэмэ апкъ апсыхъа-
нимкіэ лъэшэу яшуагъе къаклощтыгъэ.
«Адыгэ къалэу чылэм къыдэкі къалэм
къэкъягъэм спортым сыйпильшищ ыюмэ,
уемыгупшисэжъэу апэрэ разряд ептын
фае, — ылощтыгъэ Краснодар самбэ¹
бэнэнымкіэ итренер Іспэласэу Ю.А.
Шулика. — Къалэхэр апкъыкі, агуки
псыхъягъэхэу, яллыгъэрэ акъячлэрэ
зараушэтыжъэу щитыхъ».

тъе и!» поу укіеупчімә, иджәуап бәрэ ультыыхъун ишцылагъәп. Шумафә 1941-рә ильесым бәдзәогъу мазәм Хъатыгъұжықъуаे къыышыхъуғъ, мәфищ ыныбжъеү ятә заом аши, къығзәзжығъәп. Яңә шъузабәр атеубғуағъәу Шумафи, ышыпхъуиплі ыпілугъәх, дахәу ыләжығъәх. Нәужым зәшыпхъумә ты папкіеу ялагъер Шумаф.

Зыкыыләти, еджап!әр къызынаным Адыгә къэралығъо кіләзегъәдәкә институтым хысаптым рә физикәмрәкі әифакультет 1962-рә ильесым чөләхъагъ. Дәгъоу зәреджәрәм дақтоу спортым ишыпкъеу пылтығъ. Шумафә Тхъэр дахәу къетағъеу нәпкъ-пәпкъ зәкүлжъеу, цундым фәдәу ышшыбаци ынапци адипиціеу, метрityл фәдиз ильегагъеу, лы

фырилагъ, шу ыльтэгъущтыгъэ. Аш даклоу цыфышугъ, гукэгъ хэльтигъ.

Зэ бэнэкло онтэгъу зэрэшмынэм, командр бэнакло зищэкле, килограммийшэм ригъэуцон зэrimынэм пае кынзэрамыхырер ыгу кьеоу кыныуагъ, кыйтэльэгъуагъ, зэ шүүинэуасэмэ шуяухэплыхъ, кындиштэн къахэкынштымынэйли. Джашыгъум Шумафэ сыгу къекынгъ, аш ыпэки тызэрэшэштыгъэ, тызэрэгъэтгъуащштыгъэп. Цыф хъалэл шэгъуагъ, ушымыхъэмэ уигъэгумэкынштгъягъэп егъашы. Ау ушланэмэ шу уигъэхьынштгъэп, гушхуагъэ, афэдэба бэнаклор зэрэштын фаер. Тренерым eclyагъ, мынч фэдэ кіэлэ дэгъу щыл, ау егъашэм алрэгъу щыбэнагъэп, ау хэт чылэ щаплугъэу илэгъумэ ямыбэнэгъэр, гу ил, щыхъэ ил зэралоу. Арыти, кыйтэтидзи тренерымрэ сэрыре Мыекууапэ тыкъеклыагъ.

шырмэ сэргээ мөнкүүлэлт түквэжлаага. Шумафэ къедгьоти, тыйдэгүшцылагъ, Краснодар зыкынгъазэ зэрэшшоигъор Геннадий Николаевич риуагъ, сэри сельэулыгъ, тезгээгушуухыагъ. Кіэлзэгъэджэ институтыр дэгъу, Io хэлъэп, ау Краснодар мэкүүмэш институтым истатус лъагэба, ащ ышэжжынышь, а зэрыс курс шыныкъэм ригъэттысхажынэу амал зэрэшылэри зыреом, Шумафэ къезэгьыгъ. Ау тхылымэ ягъэхъазырын ухьтэ ишцүйлагъети, ащ емыжэу Шумафэ Краснодар зыкынгъази, джаущтэу бэнэ ныр ригъэжьагъ, къалэми дэгупсэфы-хыагъ. Зы тэлкүрэ унэу сэвэрэсүм къыздисыгъ, етланэ юфшэн къыгьоти, унэ шхъяф клюжыгъэ. Бэ епложын имыщүйлагъэу шэхэу бэнеклэ къолай дэгъу къызлэклигъэхьагъ, а ильэс іэпэ-ципэм спортымкэ мастермэ къацимын гъаклэу хуугъяагъэ. Етланэ дээ клоныр къынэси, күулыкүүшэ Кемерово ашагъ.

Дзэмі Шумафә бэнээр щыхинагээл, нахь ригъехъугь, аш щылэу ежьири СССР-м самбэмкіэ имастер хъугъэ. Зыгурэ зыкlyачлэрэ изым, кілэ зихэхьогъум, етлани ар адигэ чылэ къыдэкын гъети, къулыкъур къехъыльэкыщтыгъэл, нэмүкъыма шысатехыпі афахъүштигъа.

— Шумафэр сэрырэ дээм ильэсис-
щырэ а зы казармэ тыхээсү күлүкүу
щиззэдэхъыг, — ыгу къэкъыжы ком-
позиторэу, «Испъамыем» ишаацу Нэхээ
Аслын. — Адыгейир щылэми ашшэшты-
гъэп, тэ зыфэдэр ядгэшшэлгэй, сэ — му-
зыкэмкэ, Шумафа — бэнэнымкэ. Алэгү
исэу тыхырамыхъакыгъэкэ къенагыэп.
Шумафа бэнэнымкэ фэдэ ахэтыгъэп,
ренэу зэнэкъокумэ ахэлажьэштыгъэ,
нахыбэр къыхыщтыгъэ, а лъэхъаныр
ары СССР-м самбэмкэ имастер зыхыу-
гъагъэр. Джыри күлүкүур къыухыгъа-
гъэп «Къепсэлтыхъохэ» зэхжум, нэмыйк
къалэмэ афэбэнэнэу рагъэблагъэштыгъэ,
зериухэу къылтыкъонхэу хязырыгъэх,
ау ежь а юфым фэгигитүр...

Ау ахэр зэкіе щигъэзий, ичылэ кытгээжьыгь, спортымкіе инструкторэу тоф ышшэнэу ригъэжъягь, бэнэктө секции кызызшуюхыгь, къоджэ къалэхэр, чылэх благъэмэ аащыхэр ыдэжъ къаклохеу

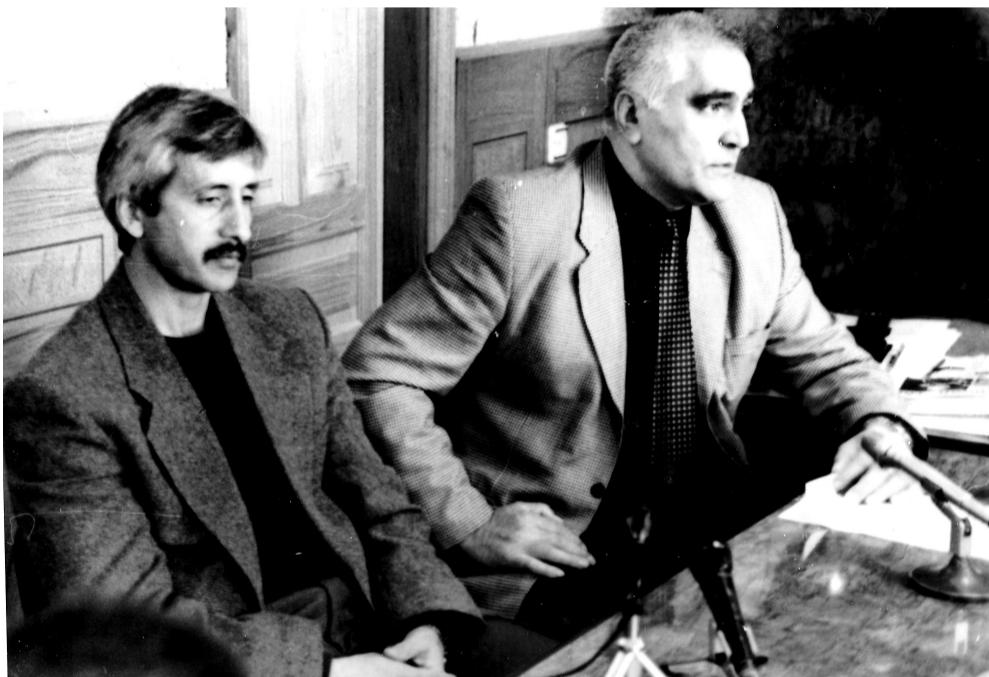
рагъэжьагъ. Бэнэныр дэгьоу къэзыубытыхъэхэр мымак!еу къахэк!ыгъэх, нэүжым Батэ Ахьмэд фэдэ кіэлэ пчагъэ Мыекъуапэ къаклохи, а зы алрэгъум Якъубэди етланэ ялеплэсэныгъэ щыхагъэхъуагъ. Ахэм ренэу Шумафэ ынаалэ атетыгъ.

Тренер Йоғыр къыдэхъуми, ежь шэныгъэу илэмэ джыри Шумафэ нахь ахигъахъо шлоигъуагъэти, физкультурэмрэ спортымрэкі институтэу Краснодар къышызэуахыгъэм 1969-рэ ильзесым щеджэнэу чэхъягъ, ау бэнэнэри ежь ышыхъэкі щигъетыгъэп. 1971-м Шумафэрэ сэрыре зы зэнэкъокъу апэрэу тызэдыхэлэхъягъ. Краснодар краим самбэмкі изэнэкъокъу а уахътэм бэнэкто бэлахъэхэр къекlyалІэштыгъэх, улла сыплла зылоху Урысыем ибэнаклонэ ашыцхэми мыш зыщушштыныр якісасагъ, анахъэу Мыекъолэ қаламэ.

Тәш нахыжыкъ къытхэтихэм, ильес заула хъугъеъ Якъубэ дәжъ шызыгъ-сәхэрэм, тәклофэ бэнэнымкэ гукъэкъыжъ гъешлэгъонхэр къытфалотаъех. Аышыц алрэгъум техъэмэ ащ фэгулэхэу, «удыгэба, улыба, укъимыкlot!» palозэ агъегушхоу, зыч-зыпкъеу зэрэзэрэгъыхэр тә ўысэ тфэхъунеу, акъыл хэтхынеу ары ахэр къызкылатэтштыгъэхэр. «Аузы нэбгырэ закыу тетиэмэ ахэмьтэу, Краснодар икомандэ щыщеу ренеу зэкіемэ ateklou, тә тибэнаклохэри къыриутыхеу ахэтгъяэр, ар Шурик, Датхүуж Шумаф», — аlyагъ. Етланэ икъэбархэр къалуатэ. Хэт Шурикыр тэри тэло, «Шурикмэ» тәш фэдэ Іэпс-льэпс цыыкун фое зэтэожы!

Зэнэкъокъухэр рагъажки, анах онтэгьум эчэйур къанэсигъ, килограммишээ къээзыщэчыхэрэм аяшишэу нэбгыритьү алрагьум къытехъанэу судьям альэкъуацэ къыриуагъ. Джащыгъур ары «зигугу ашлэу зышхъэ тымыльэгъурэ» Шурикыр зытшлагъэр. Кіэлэ къопцэ джад, ау ишыгъэ къодан, шъабэу тэуцээ къытехъагъ, ышхъэ кіёнба мы клашьом угэяло. «Джар Шурикэу Шурик дэд!», — зэтложыгъэ, тыщигушукыгъ мыш фэдэе кіэлэ ин адыгэхэмкэ къызэрэтхэгцигээ.

Зэүүн зэхимышлэу зэкээ кыыпэуцугъэшэр риутыгъ, алерэ чыпіэр кыхыхыгъ. Сэри синасып кыхыхы, сыйзщыыри къагурымыуапэу финалым сихъагъ, аш спортымкіэ мастерэу, Краснодар ибэнекто дэгүмэ аащың сыйшыулыки, ты-зэбеныйгъ. «Нартыхэр зэнэкъокъухэ хъумэ янэ быйдзышшэу къаритыгъэр кыалу-чыжыкыфэ нэс зээзох» зэралоу тызэ-зэуагъэп, тызэбеныйгъ, титло язи темы-

Чылэмэ такъыдэкіи, еджакто Мыекуапэ тыкъызэком, нахыбэмэ спортым джарызыкыяғазэштыгъэр. Тэри ары тызэрыкылогъэ гъогур, 1970-рэ ильесым Адыгэ къэралыгъо педагогическэ институтын тычлахьи, бжыхыапэм еджэнэри зетэгъажъэм, Кобл Якъубэ зипещэ бэнэкто секцием тыкъуагъ. А лъэхъаным физкультурамэрэ спортымэрэ афэгъэхыгъэ факультет джыри къызэуахыгъапти, бэнаклохэр нэмыйкхэм ашеджэштыгъэр. Аш тыщызэрэшлагъэх, джы ильесэу тешлэжкыгъэр зыфэдизым епль, джыри тызэштигъупшэрэп, адыгэмэ «ща-гум дэт цум уеомэ, мэзым хэт цум ыбжье мэссысы» зыфалорэм фэдэу тызэрэйгъ, шыныпкъэ, бэрэ тызэхэмыхъажыыми, шхъадж щылэнтигъэм ежь игъогу щыхищтигъеба. Къыткырыйчигъи, фашшэу зыкъыткырыйчигъапли, уаххэм ижыбыгъэ чыылэ къызэокыгъи къытхеккыгъ, ау тызэдэбэнэгъэ клаалэхэу тызэхэтигъехэмкэ ашыц зы гумэкл, гукъанэ горе илэу зэхэхтимэ, амал зэрийкээ тылъекто. Адыгэр арыба зытуагъэр «ныбджэгъужыре гъогужыре хэмийн, удаагъэхыщтэп». Мышкынахыижъеу къытхэтигъэхэр ары аш фэдэ щысэ зитутушигъэхэр.

зытетхъштыгъэхэр.
Нахыкъ уилэнир сыйдигъоки тхъагьо, етлани нахыкъл зещаклэ ышлэу, цыфыши хъумэ, ащ укырэпллы, шэн дэгүүхэр кыхыэхохи. Мыш фэдэ цынг непэ зигуулж ижинч сийнгээс Дэлгүүц. Шимеф

«Хэт мы лыр, хэт щыщ, сыд шушла-

лье пымыльэу, кілэ иштыгъэ зэкүжъэу щытыгъ. Инаргъе елтытыгъэу баскетболыр ары анахъэу зыпылтыгъэр, институтым ихэшьпүкыгъэ командэ хэтыгъ. Шыыпкъэ, волейболыри иджэгъуацьэп, аши дарс су ашшынгъэ

Мыш фэдэ кэлэ инымэ тренерхэл альыпльэштыгъэх, альыхуущтыгъэх, анахьэу бэнаклохэм. Тэш фэдэ 1епсльэпсэу, ытамэ нэмисыхэу, ау ежь Шумрафэ иуагьэу «адыгуцэхэу, хьакупчыжхэу» тыцыклоу тызэрэлтабжъэм пае, аши етлан къаигъагьэр дыкыгыжьэу тхэтыгъэр бэ. Ау ренэу бэнаклохэр зыфэнныкьюхэр анахь онтэгүхэр ары — къащечырэр килограмм тлоклиплырэ пшырэм щегъэжьагьэу нахь ыпшьэ Kloхэрэр ары. Мыхэр мэктэ дэдагьэх, етланэ Шумрафэ фэдэу ыпкыкілэ зэлэкльэу, ау псынкілэ зыгъязэхэу, гу зиэхэу къызэккэмыклоштихэр арых гъотыгъоягъэхэр.

— Сэ Краснодар седжэнэу мэкүмэц институтын сыйчэхъягъэу сишийнкээу сыйбанэцтыгъэ, — ыгу къэкыжьбы Джарымэ Аслын. — Зэныбдэлжгу нэбгырищым — Шхъэфыж Къэплъан, Лъэп-цэрькъо Аскэр, сэры алоу хэкум иадыгэ клаэхэмкэл алэ дэдэ СССР-м спортымкэ имастер тыхъугъагъ Тренер

тымкэ имастер тыхыгыагь. Тренер дэгүү сиалгъ, Геннадий Николаевич Рубаков, исэнэхъяткэ псөольшэй щытыгъ, ары хъалыгъу къызэригъахъэштывэр, ау ыгурэ ылпэрэ етыгъэу клалэхэм къытпышыагъ, тренер йофым хэшлык

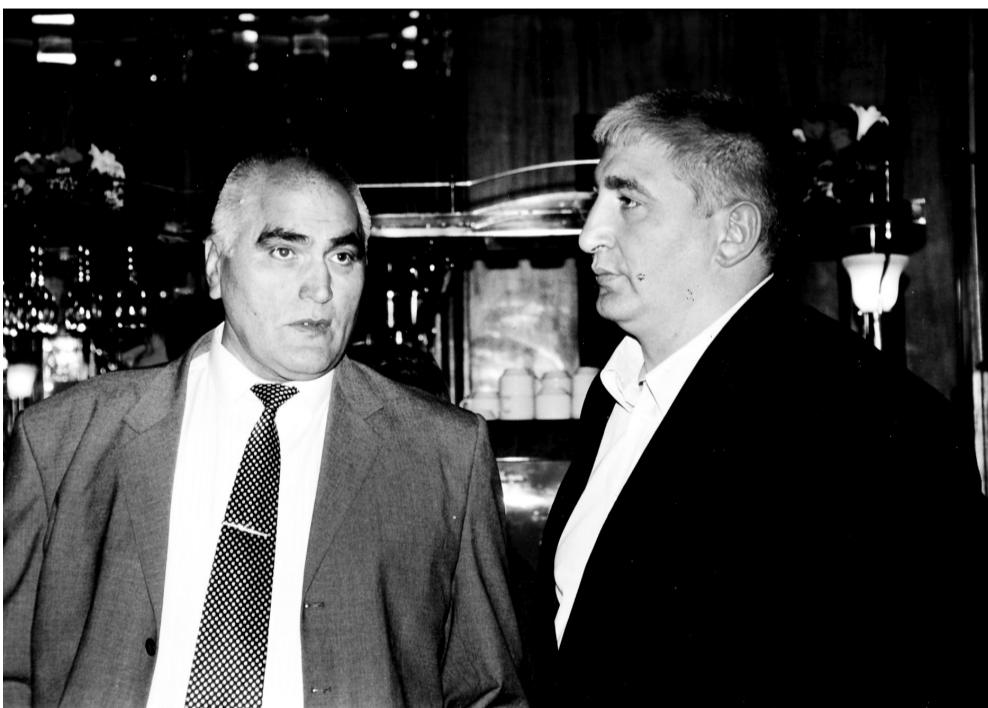
ФЭДЭР ЗЫРЫЗЫГЬ

къягъэу бэнэгъу уахътэр тыухыгъэ. Аш фэдэх хъумэ судьямэ ежь зыфаер къыхыти, Краснодар клаалэм теклонигъээр фэгъэзагъэ хъульэ. Тыкъэкложынэу автобусым тыкъызеклолэжкым, Шумафэ къытльыуухъагъ, гъогу гъомылэ къытфищэфыгъ, зэкэ бэнагъэмэ гущыиэ фабэхэр къытпильохыгъ.

— О, сихқауپәчыжъ (непә кызының сыйғеми хъакупәчыжъым къикірыр тшілерәп, ау гъашұабзэу ары кызыэр-таджәштыгъер), машлор къиғбәкіыгъ, — сәри зықысфигъәзагъ, тәкly үщхып-цықыкі кыбыуагъ. — Теклоныгъер кызызәруымытыгъер угу емығыекly. Нәбғыриту зәбенәу шьоң фәдәу зыми зи кыымышыгъеу бәнәгъур аухымә, къаләу зэнәкъокъур зәхәзышәрәм ием фагъекълатә, ар хабзә хъужыгъе. Мыш ори акъыл хәпхын фәе, щыләнгъәм уазәр-щытекъорәм нахы кызыпtekloхәкәлә нахы акъыл кыыхәохы. Арышъ, угу иубыт, узәбенырәр узщыбанәрәм щыщ хъумә, зәфәдәу бәнәгъур уухыгъәри кыыпteklyагъәри зәфәдәш, уильәкі ехыылі, бәнәгъу уахтәр умыухызә текly. Сә сицихъә птель, къэкъорә зәлукіәгүм о утеклошт, тәрәзәу зығәхъазыр...

Зэриулагчийн хувьгээ, кызыкэлтыкюре ильяасым сэ шыткеложьыг. Джааш фэдээр гъэсэнтхыдэхэр къытиоштыгъэх ти- ныбджэгүй нахыжь, щыэнгъэм тыфи- гасэштыгъэ. Кызыкэлтыкюре ильяасым спорт обществэү «Урожаим» Адыгейим- кэ итхаматэу ар хадзыг. Ежь цы- фышлоу, гукэгъулзуу, шэн рэхьят ияэти, илофышэгъухэм, тренерэу къепхыгъэ- хэм, ахэм агъасэрэ калэхэм агурыло- штыгъэ.

А ильээсхэр Мыецьопэ бэнакомэ ялтэуцогу охтагъ, Краснодар краеу Адыгейр зыхахъэштыгъэр хэгъяк!.

Шумафे кызытыхъажыгъэ илъес дэдэм Цэмэз (Новороссийск) тышыз-рихылгъэх. Тикомандэ пашеу илагъэр Шумоф, а зы онтэгъуьом нэбгыре заулэ ибгъеуцон уфитыгъети, зыцэ еплончу зэкіе кланеу ти!ехэр ыгъэнэфа-гъэх. Тэ а лъэхъаными, нэужыми зэффэдэ хъазырэу бандхэу, кілэ шлагъохэр тиагъэх. Яонтэгъуьэкіе купишшэу сам-бэм щызэтырафырэм тикомандэ текло-ныгъэр къащихынэу амал щы!э хъугъэ, ау закъок!э гугъап!э тиагъэп — кило-граммашъэм. Тикланеу аш щыбанэрэр джыри «Цынаагъэ», ыльбажъэ римы-гъэнэштымэ, ашхъарыкын амал илагъэп.

Сыд тшэшт, мыш фэдэ амал сыйдигьо дгъотыжын? Умыгумэкын пльэкына, пльэгүээ гугъэр пIеклекымэ.

Шумаф егулшыси: «Тянэкъокъун фәмәд адә тянэкъокъунба! Тхъер тигүс, сәри сышуигъус, сәри сыйбэнәшт, сыйдигъо адыгәр кызызәкіләкlyагь!», — ыутигъэгушшуагъ, тәри нахъ тыкъэгушхуагъэу тиloф тыпәууцуагъ. Лýым илон ыуагъ шъхъае, зэнэкъокъум ухәләжъэн хъумә мәзз заулэрә зыфөогъэхъазыры, ежъ ильес хъуыгъе алрәгүм зытемыхъагъэр. Мыекъуапә къащәжъи, тхъамәтә іенатіеу къыратыгъэм ыгурә ыпсәрәкілә пыгъенагъәти, тренировкәхэр ышынхәу уахътә къыифыдафәштүгъәп. Зы мәзз зауләкіләкъым зызәблехъужышъ, ежъ ритмәу ептыгъэм теуцо, анахъэу къыз-халәрәр жыы къәщәнүр ары, узәуи-хъэрәкілә арәп, цыфыр псынкіләу къәп-шышъ, ыкlyачы къеыйхы. Мыш щыбэнән гупшыси илагъәп, илагъэмә тlәkly зы-пүлүүжыни, ишүуashi къыздыштәнисеба. Тыдә джы къипхыщт уш фәшшу хъун бэнәкіо шъуашә!

Икіәко зәптың зыщиҳи Шумағе зықығафагъ. Анах өнтәгүхәр зәкімә ауж ренәу мәбанәх, зызәкіңгәплұры-ханәуи, къедзықіәхәр ығу къығъекы-жынхәуи иғъо ифагъ. Ығу къығъекы-жығъәх тәһоми, бәнәкто тәрезым ахәр ныбжың ыңғұшшәхәрәп, пкыры ежъ-ежыры-рәу maklo, мәкlyатә, мәлабәз, зызәkley-түае, етәнә кызызбүрәрәу, ар зыхъурәр нәттәуапләпегъ заул.

Иуахътэ къеси, Шумафи алрэгъум къытехъагъ, зэклемэ ашлэцтывэба, лэгү къыфитеуагъях. Апэрэ бэнэгъуйитлур псынкэу ыухыгъ.

Финалым Шумафэ щыуыкlaгъ Краснодар мы онтэгъуыкъомкэ анахь бэлахъэу, ежь лъешэу зыщыгугъыжъырэ klалэм.

A black and white photograph showing three men seated at a long table. From left to right: a man in a dark suit, a man in a light-colored suit and tie, and a man in a dark suit. They are all looking towards the camera. On the table in front of them are several glasses and bottles. In the background, a large painting of a waterfall and rocky landscape hangs on the wall. A portion of a sign or poster is visible on the far left.

хъулье. Къебэнэрыеми ар ельзгъуба, къыралохэри зэхихеу ригъэжьаг, нахь къыгъэужжырэу, къытегушлухъэ хъулье. Ау Шумафэ къызбгырыужын амал илэжжыгъэп.

Зэдьтэфэхи къэтэджыжыгъэх, клаэм чийдзыгъ алы, очкоутты ратыгъ, ау гу льыттагъ Шумафэ ибгырыпх къызэрэлнлагъэм.

— Шурик, бғырыпхыр къэтлат гу лъя-
мыгъатэу, къэнагъэр макіе, тілекү
ильәштүхъаж! — еджәх.

Зэхихыгэми сышэрэп, джыри зэрэгтэйуклореихи кызыэтэдджыжыхэм Шумрафэ ибгырых цыпиту къелэлхэгыг. Аш фэдэ хъумэ арбитрэр сырынэмкэ къяшьуешь къегъеуцух.

— Пытэу умышы, Шурик, зэрэгтэйубыт къодый, джыри кызыэрэрызыжынэу пхы!

А охъта кәккыр кышшыхъяпъ «ошым

А охын кізжыр күштілдігін, «ошым зеңатыға пхъэм зегілесәфы» аloba. Джыры зэрэубытыжыхын хъазырэу изэрэфыхынагъэх, ау бэ темышіл Шумафэ ибырыпх къелэнләжыгъ, арбитрэри къыкілешшүүкілгъ. Аш нэс зытlo горэм Шумафэ ыгу етыгъезу зэрэмьбәнәжырэм пае къытепхъашыланыш, тазыр фәдэу ығылспүнену щытыгъ, ау арбитрэм зиңәжагъ. Бэнгъур зыщаухыщт дәдәм а зыкіемыләжкы техъухыагъэ теплъэ зиңагъе Шумафэ къызбғыруи, клаңэр къытыриздагъ. Джаштәу текүягъ, тытальади ерагъеу щытыжъ тинахының ляпілеу мы зэнекъокъур къетәзгъехынгъэр дәтыдзылеу едгъәжагъ. Мыш къынщылтәгъуагъ лы фәдэу Шумафэ зэнекъокъужын зәрилтәкілрәр, ылорэм игушылә зэрэлтыкілгъехыжырәр, зыпкъ итэу зыщиғугылжъеу дунаим зэрәшыкlorер.

Изэнэтэ зөгтэйтыльн Адыгэ къэралыго педагогическо институтын спортобществэү «Буревестникүм» пашэ фашыгъягъ, мыри дахэм фэдэу зэтывригъэпсыхъягъ, бэнакло бэрэ тищэштигъэ. Тэри ашыгъум тыстудентыгъэба.

Маклэп Шумафэ пеккээкыгъэр, ау лы фэдэу ахэм ахэккыжыщтыгъэ. Тэ, нахь калэхэмкэ, щысэ тфэххүщтыгъэ, «сыдэу бэлахь ми Шумафэ, хэти къыфыз-зэклаклорэп, зэуи щымыхъоу сыйд къэххуми (хэт зыгорэ къызэмыхъуллэрэр) шъхарэкъы, ыгүи ышъхни зэфэдэ», — тощтыгъэ. Мыш фэдиз зинагъэр, зиллы пхъэшагъэр загъорэ игумэкъымэ изакъоу къапэлүнэштгыгъэ, уизакъоми къыппыщтыр ошлэмэ упэуцужын, ау утыныр къыздыкыщт къуапэр умышлэу бэрэ къыхэкъыба...

зыдгъэсэмэркъэу фэдэми тишьыпкъэу зетлокл, үүшгүцүйкъити, къытиоштыгъэ: «Аш фэдэ мэхъуа, сэ егъашэм сышъухэтыгъ, сышъухэтышт».

Шумафэ футбольым езыщэллагъэр Георгий Безбогинир ары, ар «Зэктошныгъэм» итренер шхъэлагъ, 1969-рэ ильзэсүм ыгъасэхэрэй РСФСР-м ичемпион хуухи, спортын мастер къаратаигъ, ар хэку цыкликумкэ гъэхъэгъэ маклагъэр.

Игъо къэсыгъэу ылъыти, Шумафэ илофшэн къылукъыжыгъ. Ащ «Адыгейм физкультурэмрэ спортымрэкэ язаслученнэ юфыш» зыфиорэ цэр къыфагъэшьошагъ, олимпийскэ движением илахышшоу хишыхъагъэм пае УФ-м и Олимпийскэ комитет щытхъу тамыгъэ къыритыгъ.

— Датхуյж Шумафэ ежь къызэрэгурыйорам фэдэу щылэнгъэм рыклощтгъэ, — elo физическе культурэмре спортымрэкэ Комитетым ильэсэйбэрэ итхамэтагъэу, иныбджэгьюо Джармэкьо Юсыиф. — Мы дунаим узэрэфаеу ээкэ щыххурэп ыкчи щылкорэп, ау къыхэтхыгъэ гъогумкэ Шумафэ тильзагъ. Купкы ылагъ, пкъы ылагъ, хэти зыфигъэцыкүщтыгъэл. Уз lae кьеузи, мы аужирэ ильэс зэкэлтыклохэм къин ыльэгъуҗыгъ, ыгу ихъыкыгъэрэ щышлағъэрэ игупсэу игъусагъэмэ дэгъоу ашлэ, ау зэ къызхигъэшыгъэп, лы фэдэу узыими енэктъокуҗыгъ, ихадэгъу къызэсими лы фэдэу аш пэгъокыгъ. Уллынами уллэними лыгъэ ящыклагъэба...

Шумафэ щыгаагъэмэ мы бэдзэогыг мазэм и 6-м, тыгьюасэ фэдэу, ильэс 80-м ихээштэйгээ, ныбжь дахэм нэмысигъэми, игъашаа зэклүжьеу къыхыгь. Шумафэ идунае зехъожьым гукъэкыжж күэкл стхыхыгьагъэ, аар зылтээгүүгъэхэм аяшицыбэхэр къысфитеуагъэх, къысфетхагъэх, зэклэмэ Шумафэ идэгүүгъэрэ илхараа къыхагъашны.

Шъхвадж иуахтэу Тхъэм къыфигъ-
нэфагъэм ригъехъуреп ыкы щигъаклэрэп,
игъо къесышь, мэфэ тлокитлум үүж
псэмэ заалтыжы, пкыр чыгум хэхъа-
жы, джары адыгэмэ ядуунээзэхашэл-
ылорэр. Жъамэм ымэ зэральбылсырэм
федэу ахэмкэ гукъакыжхэри алъээсых,
агъэгупсэфых, адэр дунаймий гъашэ горэ
шагъотыжы...

«Зъэшлагъэ зы гъашлэ,
Зъэшлагъэ шуульэгъу,
Бэгъашлэу, бэгъашлэу,
Зъэшлэщ джы хъадэгъу», — ытхы-
гъаг Къуекъо Налбай. Тхъэм бэгъашлэу,
бэгъашлэу щарэгъаш дунэе шъхьаэм.

Къуекъо Асфар.

Фестивалэу «Адыгейм ижъогъожьыехэр»

Яснаущыгъэ къышызэлахы

Клэлцыкхэмрэ ныбжыкхэмрэ я Дунэе фестиваль-зэнэкъокью «Адыгейм ижъогъожьыехэр» мэкуогъум и 27 — 29-м заочнэ шыклем тетэу зэхащагь.

Фестивалым ялэпэсэнгээ къыщаагъэльгэ ашлонгью льэтуухыти 197-рэ зэхэшкло купым кынфагъэхыгь. Осашхэм пэшонрыгъешэу зэгъепшэнхэр ашыгъэх, шапхэхэм адиштэхэрээр къыхахыгъэх.

США-р, Тыркуер, Иорданиер, Израиль, Германиер, Белоруссиер, Румыниер, Молдовэр, Урысыем ишъольтырхэм яныбжыкхэмрэ яшъенгэх. Дунэе фестиваль-зэнэкъокью зэрэклорэ шыклем лынпльягъэх. Зэгъепшэнхэр ашыхээ, искуствэм иххөхөнгөхээр къыхацшыгъэх.

Волгоград, Оренбург, Ростов хэхухэм, Краснодар ыкы Ставрополь краихэм, Чэчэнэм, Къэрэшэ-Щэрдэжэсэм, Къэбэртээ-Бэлькъарым, Адыгейм ашыщхэм художественне творчествэм яшъенгээ щауплъеклыг.

Лъэпкъ ыкы эстрадэ оредхэр къаугъэх, къешуаугъэх, музыкальнэ 1эмэ-псымхэмкло ордэшшохэр агъэжынчыгъэх. Аныбжхэм ялтыгъэу зэнэкъокью хэлэжьаагъэх кушигэу гошыгъаагъэх. Ильэси 6 — 9, 10 — 15, 16 — 22-рэ зыныбжхэм яснаущыгъэ къагъэлъэгъаагъ. Видеоедзыгъохэм осэшхэр япплыгъэх, зэфхэхысийжхэр ашыгъэх.

Шухафтын шъхьайэр

Адыгэ Республиком культурамкэ и Министерствэ, республикэм лъэпкъ культурэмкэ и Гупчэ зэхашгээ Дунэе фестивалым ишхуафтын шъхьайэр Иорданием щыщ пшъешэжьыгу ильэс 11 зыныбж Имана Бишэ фагъешшошагь. Мэксэ 1этыгъэ дахэкэл ордхэр аш къелох. Уедэу зыхыкхэм, ордэхэн хэль гупшысэр лупклю къызэрэзэуихырэр огъешшагь.

Нэбгырэ 1000 фэдиз фестивалым зэфищагь. Заочнэ шыклем тетэу зэнэкъокью куагъэми, искуствэм пыльхэм онлайн, Интернетыр, нэмыхи зэлты-Исыкэ амалхэр агъэфедэхээ, Дунэе фестиваль-зэнэкъокью зэрэклорэ шыклем лынпльягъэх. Зэгъепшэнхэр ашыхээ, искуствэм иххөхөнгөхээр къыхацшыгъэх.

Еллыкхэр

Тыркуем икъалеу Анкара музыкальнэ 1эмэ-псымхэмкло иансамблэу «Бээпсым» тигуалэу тедэүгъ, — къитиуагь бзэхэр зыщызэрагъашээр Гупчэу «Активым» ипащэу Едыйд Мэмэт. — Адыгэ мэкъамхэр скрипкэмкэ къырагъэуагъэх. Художественне пащэу Дэврим Айхан, ансамблэу нэбгырэ 11 зыхэтэм тагъэгушуагъ. Лъэпкъ ордэшшохэр зэхэзыхыгъэх теленомкэ къытфитеуагъэх, ордэшшохэм ядэхүээз къешуаугъэхэри къытхэкыгъэх. Фестивалыр Мыеекуатэ щыкхонэу мыхыгъэми, дэгью зэрэзэхашагъэр тльэгъүэгэ. Бзэ зэфшхахфхэмкэл ордхэр ныбжыкхэмкэ къаугъэх — ари шүкэ къыхэтэгъэш.

— «Адыгэ макъэм» къыхиутыгъэхэм съязджэм, фестивалым хэлажьаагъэр, зэхщаклохэм ямурадхэм зашыгъэгъозагь, къэбарыр синэяасэхэм къафэс-ютагь, — къитиуагь зэлъашээрэ сурэтыши-модельерэу, Адыгэ Республиком культурэмкэ изаслуженне юфышиэу, Урысыем Мамырныгъэмкэ и Лигэ икъутамэу Адыгейм щыям имприми кызыгъаагъашу Стлашы Юре. — Ныбжыкхэм язэнекъокью лъэшэу сыгу рихыгь. Ордэлохэм, музыканхэм ся-

дэуээ, искуствэм зэрэзэфищэхэрээм сълыгпльагь.

Лъэпкъ, шольтыр пэпчир искуствэу илэр ныбжыкхэмкэ къытагъэлъэгъузэ, ежхэми ялэпэсэнгээ хагъахьо, дунэе псууклер нахьшуо къагурэо.

Гран-прир зыфагъэшшошагъ Имана Бишэ орд къылоу нахьипэкли зэхсхэгъ. Ныбжыкхэмкэ яснаущыгъэ къыхэзыгъэшырэ фестивалым изэхэшаклохэм шүштагъэу ялэр дунэе юфшэгъэшо хүгъэу сэлъытэ. Искусствэр лъагэу алтызз, мамыр псууклер нахь дахэ ашы, цыфхэр зэфашэх.

Ацуумыж Айбек Израиль къи-къыжыгъэу Мэфхэхаблэ щэлэу. Кфар-Камэ щыщхэр фестивалым зэрэхэлжьаагъэх Айбек ыгъэгушуагъ.

— Адыгэ шэн-хабзэхэр къэтуухүмэнхэмкэ Дунэе фестивалым мэхьэнэ ин илэу сэлъытэ, — къитиуагь Ацуумыж Айбек.

Къахэшыгъэхэр

Теконыгъэм ия 75-рэ ильэс, Адыгейр ильэси 100 зэрхүурэм афэгъэхыгъэ Дунэе фестивалым лауреат щытхуцээр къыщидэзыхыгъэхэр 64-рэ мэхъух.

Ансамблэхэм, музыканхэм, ордэдигохэм осэшхэр къаштхуугъэх. Урысыем культурамкэ и Министерствэ, Адыгейм ихэбэз къулыкуюшэхэм фестивалым мэхьэнэ ин ратыгь, къэкошт фестиваль-зэнэкъокью нахь гэшэгъон зэрэхуустым зэдэгупшигэх.

Зэхэшэкло

купым итхъаматэу, Урысыем, Адыгейм, Ингушетием культурамкэ язаслуженне юфышэу Шьэуапцэкю Аминэт къитиуагь лъэпкъ искуствэм, шэжкын афэгъэхыгъэ ордхэр нахьыбэрэ фестивалым хагъеханхэм зэрэпилыгъщхэр. Узыщыг хэгъэгум, лъэпкын яордхэр къэплонхэм мэхъэнэ ин фестивалым изэхэшаклохэм раты.

Адыгейм иныбжыкхэмкэ хагъунэфыкырэ чыпэхэр къыдэзыхыгъэхэр бэ мэхбух. Тэхьутэмийкье районым иансамблэу «Нэфыльыр», Тууцожоу районым щыщ пышинау Тыгъувж Джэнэт щысашу къэзигъэлъэгъуагъэхэм ашыщых. Софья Мединскаяям, Юлиана Гордиенкэм, Артем Мокровым, Къэлэкъутэко Динаре, Арина Акопян, ансамблэу «Кубаночкэм», зыгъесаплэу «Радугэм», нэмыхи щытхуцэхэр къыдахыгъэх.

Фестивалэу «Адыгейм ижъогъожьыехэр» дунаим щыльэ-къяутэ. Ныбжыкхэмкэ зэхищэхээ, яснаущыгъэ къызэуухы.

Унагъор яшысэшлу

Артем Мокровыр Мыеекъопэ районым щэлэу, къэлэджаку. Москва ителехъэтинхэм пчагъэхэр ахэлэжьагь.

— Сяни, сяняжки искуствэм иофышэх, — къеуатэ Артем Мокровым. — Орэд къэсноныр сугу рехы.

Адыгэ Республиком и Къэралыгъо филармоние и Къэралыгъо оркестрэу «Русская удалим» игүүсэу Артем Мокровыр концертхэм ахэлажьэ. Фестивалэу «Адыгейм ижъогъожьыехэр» зыгъесаплэ фэхүгъэу елтыгээ.

Къэлэкъутэко Динаре адыгабзэхэе къыхидзэрэ ордхэр гумеклюх. Тэхьутэмийкьюа щыпсэуэрэ пшъэшэжьыем ятэу Инвер «Адыгейм ижъогъожьыехэр» щынинау ахэлажьэштыг. Непэар Адыгейм щыцэрэу, Тыркуем щыкхэгъэ фестивальхэм ищтхуу щаугъагь. Къэлэкъутэко Динари искуствэм щызэлъашэштэу тэгүгъэ.

— Фестивалэу «Адыгейм ижъогъожьыехэр» еджаплэ сферхүүгээ сэлъытэ, — къитиуагь ансамблэу «Ошыутенэм» иорэдигиу, Адыгэ Республиком изаслуженне артисткэу Дауте Сусанэ. — Фестивалым хэлажьаагъэрэ сальэппльэ, артист цэрийнхээр къахэшыгъэхэр сэлъытэ.

Огу къаргъом жууягуу къыншынэфырэм гур зыфещэ. Адыгейм ичыпэ дахэхэр, ицыф шагъохэр зээгъэлъэгъу зышигъохэр фестивалым заочнэу хэлжьагъэхэр зичээзуу Дунэе фестивалым Мыеекъуапэ щызэлүкэнхэу, яснаущыгъэ къагъэлъэгъонэу афэтэло.

ЕМТЫИЛЬ Нурбий.

**Зэхэшыгъэхэр
ыкыдэзыхыгъэхэр:**

Адыгэ Республиком лъэпкъ Иофхэмкэ, Икыб къэралхэм ашыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырьээ зэхынгъэхэмкэ ыкыдэзыхыгъэхэр иамалхэмкэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдышыгъэхэр:
385000,
къ. Мыеекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

Редакцием авторхэм къайхыэр А4-кэ заджэхэр тхъапхэу зипчъагъэхэр 5-м емыхуухэрэр ары. Сатырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлтээ, шрифтыр 12-м нахь цыкынену щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхъагъэхэр редакцием зэхгэгъэхэр. E-mail: adygoevoice@mail.ru

Зыщаущыгъятыгъэр:
Урысы Федерацием хэутийн Иофхэмкэ, телерадиокъэтынхэмкэ ыкыдэзыхыгъэхэр Исыкэ амалхэмкэ и Министерствэ и Темир-Кавказ чыпэ гъэрорышлэг, зэраушыгъятыгъэ номерыр

ПИ №ТУ23-00916

Зыщаущыгъятыгъэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000,
къ. Мыеекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэкхэмкэ пчагъэхэр
4483
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 1201

Хэутийн узцыгэхэцхэнэу щыт уахтэр Сыхатыр 18.00
Зыщаущыгъятыгъэхэуахтэр Сыхатыр 18.00

Редактор шъхьайэр
Дэрбэ Т. И.
Редактор шъхьайэр
игуадзэр
Мэшлэкъо С. А.

Пшъэдэкыж зыхырэ секретарыр
Тхъаркъохь А. Н.

